

Nijverheid.

OVER DEN TABAKS - HANDEL, EN DE TABAKS - TEELT
IN DE PROVINCIE UTRECHT.

(Vervolg en slot van pag. 480.)

Wij hebben niet vermeld gevonden door wien het eerst de tabaks-teelt te Amersfoort is ondernomen geworden, doch alle schrijvers stemmen daarin overeen dat derzelver eerste aankweeking in den jare 1615 heeft plaats gehad. In den aanvang, pootte of plantte men den tabak in kleine perkjes, die met riet en rijsjes tegen den wind werden beschermd. Na het pooten der planten werden dezelve begoten, en des nachts met gras of hooi gedekt. De bladeren geplukt zijnde, werden in kelders gebroeid, op zolders en in achterhuizen gedroogd, tot zij eene tweede broeijing ondergaan hebbende, aan de grossiers en kooplieden in Holland werden verkocht; later, en zoo als ook thans nog gebruikelijk is, zaait men in wel gemeste bakken, en verplant den tabak, als hij het derde blad gemaakt heeft, op een land, dat rijkelijk gemest is met schapen-, varkens-, duiven- of hoender-

mest (*). Wanneer de planten aan het groeijen komen, breekt men er de twee onderste bladen, als schadelijk voor den groei der overige bladen af, hoogt de aarde rondom den stoel op, en herhaalt dit, in eenen vasten, taajen grond, meer dan eens. Deze tabak geeft men den naam van Zandgoed. In Junij of Julij plukt men er de drie onderste en sterkste bladeren af, welken men Aardgoed noemt (†). Wanneer de plant van boven is doorgeschoten, en zich tot bloeijen zet, breekt men er den top en alle bij-scheuten en kleine bladeren, dieven of zuigers genaamd, af, ten einde al het voedsel aan de hoofdbladeren te doen toekomen, van welke men in Augustus of September, naar de verscheidenheid van het seizoen, allengs de grootste afplukt, zoo dat alles op het einde van September geplukt is. Deze laatste soort geeft men den naam van Bovengood.

(*) In Virginiën is de behandeling aldus; Wanneer men geene nachtvorst meer vreest, brengt men op eene plaats van 20 tot 100 voeten in het vierkant, veel hout bij een, en steekt het in brand, om het onkruid en ongedierte te verdelgen. De grond met de warme asch omgespit zijnde, wordt het zaad er ingezaaid, en alles met haagdoornen takken, ter afwering van vogels en vliegen belegd.

In het begin van Mei als de jonge planten groot genoeg zijn, worden zij op beuveltjes gezet, op eenea afstand van 3 of 4 voeten van elkander, en men zuivert dan dezelve, gedurig van de insecten.

(†) In Virginiën laat men de benedenste, de middelste of de bovenste bladen staan, naar de bijzondere soort van tabak, welke de planter begeert te hebben. De benedenste bladen worden het grootst, en zijn tevens malscher, en nieer genegen om geel te worden, dan de bovenste. Zie Isaäc Weld, reizen door de staten van Noord-Amerika, 1801. 1. deel bl. 109. enz.

De tabak dus geplukt zijnde wordt nu in groote manden gepakt en naar de schuren gereden, alwaar ieder blad in de middelste rib eene snede gegeven, vervolgens aan houte spijlen geregen, en de bladeren behoorlijk van malkander afgescheiden, opgehangen worden om te droogen. De eerste twee soorten, Zandgoed en Aardgoed, worden zonder eenige andere behandeling dan snijden en aanrigen, opgehangen; maar het Bovengood wordt bij het snijden gesorteert in best soort en uitschot, wordende alle bladen die dun, gescheurd, gekwetst, met kwade steden of vlakken zijn, voor uitschot gehouden. (*)

Men poot op een oud morgen lands van zeshonderd rijlandsche roeden gewoonlijk omtrent vijf à zes en twintig duizend planten, en berekent voor ieder zoodanig morgen lands tien à twaalf voeder beste vette schapenmest, wegende ieder zes en twintig honderd ponden, noodig te hebben; ook duivenmest over dezelfde gestrooid, brengt eenen goeden tabak voort, doch wanneer het land met gemengde koeijen- of paardenmest, of ook wel onvermengd gemest wordt, is de kwaliteit van den tabak zichtbaar minder in waarde. De tabaksteelt is overigens van hare eerste zaaijing af, tot aan deszelfs inoogsting in de schuren, aan zeer vele rampen en wederwaardigheden onderworpen, zoo wel door ongedierte als door vorst en voornamelijk harden wind en hagel, waardoor in een oogenblik de gun-

(*) In Virginiën steekt men, bij ongunstig weder, vuren aan, en laat den rook tusschen de bladen doorgaan, hetgeen ook wel geschiedt om de bladen eene geele kleur te geven.

stigste verwachtingen van een geheel jaar kunnen worden te leur gesteld. Zoo bijvoorbeeld, had op den 4 Augustus 1808 in het distrikt van Amerongen, één zware hagelbui aan de tabaks-teelt eene schade toegebracht, die op *f* 10,000 à *f* 15,000: — berekend werd.

In den jare 1636 telde men te Amersfoort reeds meer dan vijftig planters; in het jaar 1670 was hun getal tot honderd en twintig toegenomen en bedroeg in de 18^e eeuw meer dan twee honderd. Reeds vroeg heeft deze teelt zich ook over Gelderland en Overijssel verspreid, en maakte eene bijzondere opgang ten tijde van den oorlog tusschen de Engelschen en hare Noord-Amerikaansche volkplantingen. Alstoen, en wel bijzonder in het jaar 1778, werden er vele tabaksplanterijen in den omtrek van Rhenen en Wageningen opgericht, ja in de Betuwe werden zelfs kersenboomgaarden omgehakt, om tot tabaksland aangelegd te worden. Men bedong alstoen voor de beste soort *f* 32 à *f* 36, voor uitschot *f* 28 à *f* 30, voor aardgoed *f* 25, en zandgoed *f* 10, de honderd pond. In het jaar 1798 zijn de prijzen nog hooger geweest, zoo dat voor het beste goed *f* 40 à *f* 42, en voor het zand- en aardgoed *f* 28, à *f* 30, per honderd pond is besteed geworden.

Van dat altoos gedenkwaardige gulden tabaksjaar 1798, heeft men een voorbeeld dat één morgen gewoon tabaksland verhuurd werd voor *f* 250 's jaars, en verkocht tegen *f* 3,600 de morgen. Het was indedaad verbazend zoo veel geld als er toen onder den daglooner in omloop kwam, door het voordeel dat zij

van de Zuigers (*) genoten, en berekend werd niet minder dan vijftig duizend gulden, behalve nog het voordeel van de Lompen, (†) te hebben bedragen.

Het is zeker dat de Tabaksteelt in ons land eene veel grootere uitgebreidheid zoude hebben verkregen, indien hare soorten voor hoogere kwaliteiten van rook-tabak konden worden aangewend, maar de onaangename reuk die aan dezelve bijzonder eigen is, legt hiertegen steeds hinderpalen in den weg, die men niettegenstaande alle proefnemingen en aangewende kosten, tot heden nog niet is kunnen te boven komen. Tabakszaad uit Virginiën herwaards overgebracht en omstreeks Amersfoort gezaaid, heeft wel in de eerste jaren eene betere soort opgeleverd, maar zij ging allengs meer en meer tot verbastering over en verkreeg dezelfde onaangename eigenschap van reuk; het ware echter mogelijk dat meerdere proefnemingen van dien aard, met der tijd tot gunstiger uitkomsten zouden kunnen leiden, althans wanneer men meer acht geeft op de behandeling der tabak, zoo als die in Noord-Amerika gebruikelijk is. Ook ware het wellicht wenschelijk met de onderscheidene soorten van Amerikaanschen tabak, deze proefnemingen te herhalen, en wanneer er dan eene meerdere oplettendheid op deze

(*) Zuigers is die soort van tabak, die, na de pluk van het beste goed, nog aan den stam groeit, en die door de daghuurders meest voor twee derde gedeelte der opbrengst bewerkt wordt.

(†) Lompen zijn bladeren die nog aan den stam overig gebleven, en dikwijls, ja meestal bevrozen, geplukt of afgestroopt worden, waarvan men in dure tabaks jaren nog twee sortementen maakt, en welk goed, hoe onaanzienlijk ook, met graagte in Amsterdam gesleten en tot vrij goede prijzen verkocht wordt.

soort van landbouw, gevoegd bij de gevorderde kennis in de scheikunde, werdt in acht genomen, willen wij niet wanhopen dat deze tak van vaderlandsche nijverheid, met der tijd nog eens een geheel ander aanzien kan verkrijgen, en mogelijk op deugdelijker gronden, dan wel voorheen, tot eenen zeer aanmerkelijken trap van voorspoed kan worden opgevoerd. Lieten wij slechts op de ontwikkelingen die zich daartoe reeds aanvankelijk meer en meer schijnen voor te bereiden. Dat de Amersfoortsche tabak in onze karotten- en snuifabrieken in groote hoeveelheden wordt aangewend, is genoegzaam bekend, maar het mag ook tevens onze oplettendheid niet ontgaan, dat niet-tegenstaande de haar nog steeds bijblijvende gebreken, haar verbruik ook tot rooktabak meer en meer, en bijzonder buitenslands, schijnt toe te nemen, zelfs zoodanig, dat de Amersfoortsche tabak boven den Gelderschen, eenen wezenlijken voorrang blijft behouden. Ten bewijze hiervan vinden wij, dat sedert eenige jaren van wegen de tabaks-regie in Frankrijk, openlijke uitnoodigingen hebben plaats gehad tot mededinging van levering van Amersfoortschen en Nijkerker tabak ten behoeve van deze regie, en dat in voldoening daaraan in den jare 1828 voor rekening der fransche kroon de volgende partijen Amersfoortschen tabak werkelijk zijn geaccepteerd geworden, als:

100,000	kilogr.	à	117	fr.	50	centim.	per	100	kilogr.
50,000	"	à	115	"	"	"	"	"	"
20,000	"	à	113	"	"	"	"	"	"
8,000	"	à	112	"	"	"	"	"	"
<hr/>									
178,000	kilogr.	te zamen.							

Vervolgens hadden er wegens Frankrijk meerdere uitnoodigingen plaats, die later zelfs zijn opgevolgd geworden van wegen de tabaks-regie voor de kroon van Sardiniën. Men verlangde daarbij de mededinging tot het leveren van Virginische, Hollandsche, Seghedinsche, Levantsche en Braziliaansche tabak.

Tenaanzien van den Hollandschen werd daarbij gezegd, dat derzelver bladen moeten zijn, *echt Amersfoorder, best goed*, en van de oogsten der jaren 1827, 1828 of 1831, sappig, lang, groot, donker bruin van kleur, van goeden geur, en zonder het minste gebrek. Voorts, dat om de aanvoeren te bevorderen werd bepaald, dat de partijën tabak in bladen, die, na de afkondiging van de bekendmaking, in de vrije haven van Genua ingevoerd, en ter mededinging goedgekeurd zouden worden, van alle regt van entrepot zouden zijn ontheven. Ten gevolge hiervan hebben er dan ook werkelijk leverantiën van Amersfoortschen tabak en zelfs door Engelsche schepen, naar Genua voor de tabaks-regie van het koninkrijk Sardiniën plaats gehad, en mogen wij verwachten, dat bij gepaste oplettendheid en ijver van onze zijde, deze betrekkingen naar dat gedeelte van het zuidelijke Europa meer en meer zullen toenemen, te meer daar, zoo als wij vernemen, zelfs gefabriceerden Amersfoortschen tabak in de Pausselijke Staten een gunstig vertier heeft mogen te beurt vallen. De vooruitzigten van een toenemend debiet voor de tabaksteelt in de provincie Utrecht, zijn dus niet ongunstig, en het is onze hartelijke wensch, dat de voorspoed in goede gewassen en voortbrenging van goede kwaliteiten dezen tak van

onzen vaderlandschen en provincialen landbouw, meer en meer moge doen toenemen en de bloei en welvaart van allen hierin betrekkelijk, duurzaam moge bevestigd worden.

Voor het overige is het bekend, dat de Amertfoortsche tabak voor de tabaks-spinnerijen en het fabricceeren van rol-tabak, bijzonder geschikt is, en bij eene vrije zeevaart, zoo als thans plaats heeft, aanzienlijke voordeelen oplevert, om welke reden wij opmerken, dat het ons verwonderd heeft dat noch in Amersfoort, noch in Utrecht, tabaks-spinnerijen aanwezig zijn; wij vermeenen intusschen deze industrie de aandacht onzer Utrechtsche tabaks-fabriekanten, te mogen aanbevelen.

Vragen.

AAN DE REDACTIE.

In N°. 7 van Uw geacht Tijdschrift voor Geschiedenis, enz., van Utrecht gelezen hebbende het stukje over FLUWEEL- en FLUWEEL-FABRIEKEN, en daaruit met belangstelling hebbende opgemerkt, hoezeer in vroegere tijden het *Utrechtsch fluweel* buitenslands gezocht en grooten roem verworven heeft, doch sedert op Franschen bodem is overgegaan, zoodat thans sedert jaren geen enkele fluweelfabriek binnen die stad meer gevonden wordt, maar in Frankrijk daarentegen talrijke fabrieken voorhanden zijn, waarin eene groote menigte fluweel onder den naam van *Velours d'Utrecht* wordt gefabriceerd en voortdurend een zeer uitgestrekt debiet behoudt;

Zoo wordt gevraagd :

Welke zijn de oorzaken van het verval en te niet gaan der Utrechtsche fluweel-fabrieken, en welke zijn de middelen om dezen tak van nijverheid, die de stad Utrecht vroeger zoo zeer tot roem, en deszelfs inwoners tot voordeel heeft verstrekt, weder optebeuren en op nieuw te doen herleven?

X.